

РОЗДІЛ 1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ

Демиденко Надія Михайлівна

Деякі аспекти політологічних поглядів М. Грушевського, В. Винниченка, В. Липинського щодо концепції державотворення в Україні

УДК 94(477) 092
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2023-3.1>

Демиденко Надія Михайлівна
кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник,
професор кафедри гуманітарних
дисциплін
Сумської філії Харківського
національного університету
внутрішніх справ
вул. Миру, 2, Суми, Україна
ORCID: 0000-0002-4392-6722

У публікації проаналізовано власну теорію та стратегію М. Грушевського щодо досягнення державної незалежності, яку він обґрунтував у публікаціях «Звідки пішло українство і чого воно хоче», «Якої ми хочемо автономії і федерації», «Хто такі українці і чого вони хочуть», «Українська самостійність її історична необхідність», та циклу статей під назвою «Вільна Україна». Акцентовано увагу на тому, що, виступаючи за автономію України у складі федеративної демократичної Росії, він категорично виступав проти колоніального стану у складі тоталітарної більшовицької Росії.

Охарактеризовано політологічну спадщину В. Винниченка, який, проаналізувавши помилки державотворення під час національно-визвольних змагань 1917-1921 рр., надає конкретні поради майбутнім «борцям за визволення»: обов'язкове здобуття власної державності; досягнення свободи за рахунок підтримки власного народу, а не зовнішніх союзників.

Проаналізовано ідейно-теоретичну наукову спадщину В. Липинського та його позиції до проекту суверенної та демократичної України. Особливу увагу приділено його теорії територіального націоналізму. Акцентовано увагу на характеристиці В. Липинським націоналізму двох типів: державотворчому і державно-руйнівному. До першого, державотворчого, він відносив націоналізм територіальний, а до другого – націоналізм «екстериторіальний і віросповідний». Зазначено, що для В. Липинського абсолютно неприйнятним був як український націоналізм (на його думку він підриває єдність багатонаціонального суспільства), так і будь-який інтернаціоналізм. Підкреслено, що В. Липинський застерігав, що для формування національної держави необхідно спиратись не на етнічну, а на політичну націю.

Зроблено висновок, що теоретична спадщина М. Грушевського, В. Винниченка, В. Липинського, яку можна вважати їх політичним заповітом, має стати повчальним досвідом для успішного поступу в майбутнє і забезпечення від подальших помилок, які, як свідчить історія, є неминучими для тих, хто першими втілює в життя великі справи.

Ключові слова: автономія, федерація, консерватизм, лібералізм, самоврядування, самостійність, територіальний націоналізм.

Вступ. Дослідження поглядів на процес державотворення видатних українських мислителів є важливою органічною складовою вітчизняної політологічної науки. Серед поважних мислителів – інтелектуалів першої третини ХХ ст. яскраво вирізняються політичні і громадські діячі Михайло Грушевський, Володимир Винниченко, В'ячеслав Липинський. Науковий інтерес до багатой політико-правової спадщини цих мислителів пов'язаний з вагомим значенням їх праць для сучасної науки і практики державного будівництва, розвитку української національної ідеології.

Актуальність обраної теми наукового дослідження полягає в необхідності аналізу і переосмисленні ідейно-теоретичної наукової спадщини Михайла Грушевського, Володимира Винниченка, В'ячеслава Липинського, оскільки їх пропозиції щодо проекту суверенної та демократичної України набувають сьогодні особливої ваги. У своїх працях мислителі виклали своє обґрунтоване бачення на подальший розвиток української політики, сус-

пільного життя і культурного розвитку майбутньої української державності. Але їх багатогранна політико-правова спадщина залишається все ще недостатньо дослідженою.

Метою даної статті є спроба розкрити окремі аспекти поглядів М. Грушевського, В. Винниченка, В. Липинського на складні державотворчі процеси, що висвітлені у їх політичній, ідеологічній та історіографічній спадщині.

Методи дослідження. Наукова публікація ґрунтується на загальнонаукових принципах достовірності та об'єктивності. У виконаному дослідженні використані теоретичні методи – аналіз та порівняння, а також порівняльно-історичний і ретроспективний методи.

Аналіз досліджень та публікацій. Дана тема стала активно вивчатися ще в середині ХХ ст. Важливими для вибудовування об'єктивної характеристики діяльності та політологічних поглядів М. Грушевського, В. Винниченка та В. Липинського є публікації дослідників українського зарубіжжя,

які активно висвітлювали дану проблему, а саме О. Прицака, Т. Приймака, А. Проника, Д. Гирського, Ю. Лавріненка.

Серед вітчизняних дослідників необхідно зазначити Г. Корольова, В. Колесника, О. Копиленка та ін. Дотепер залишаються неоднозначними оцінки громадсько-політичної діяльності Володимира Винниченка у працях В. Солдатенка, С. Кульчицького, О. Салтовського, О. Удода, І. Старовойтенко, І. Гошуляка та інших. Окремі питання ідейно-політичної та громадсько-політичної діяльності досліджували такі вітчизняні автори як Д. Веденєєв, М. Горєлов, М. Держалюк, І. Тукаленко, О. Самойленко, І. Передерій та ін.

Виклад основного матеріалу. Лише за часів незалежності України повернулися з багаторічного небуття не лише імена видатних провідників української нації Михайла Грушевського (1866-1934), Володимира Винниченка (1880-1951), В'ячеслава Липинського (1882-1931), а головне – їх наукові праці, які є їх політичним заповітом. Зокрема, М. Грушевський власну теорію та стратегію досягнення державної незалежності обґрунтував у публікаціях «Звідки пішло українство і чого воно хоче», «Якої ми хочемо автономії і федерації», «Хто такі українці і чого вони хочуть», «Українська самостійність її історична необхідність», циклі статей під назвою «Вільна Україна» [1, с. 21].

У своїх працях М. Грушевський проголошував прихильність до федеративного устрою на «як найбільш «досконалого способу сполучення державного союзу з інтересами вільного і не затримованого розвитку національного життя» [2, с. 228].

Необхідно зазначити, що виступаючи за автономію у складі федеративної держави, М. Грушевський підкреслював, що вона може існувати лише за умови, якщо Росія стане демократичною державою. Він категорично виступав проти колоніального стану у складі тоталітарної більшовицької Росії: «Ми всі втомлені і знеохочені страшним і прикрим централізмом старого російського режиму і не хочемо, щоб він жив далі, хоч би й під республіканським червоним стягом» [3, с. 132].

У статті «Якої ми хочемо автономії і федерації» М. Грушевський чітко формулює поняття української автономії: «Українці в політичній справі хочуть: утворити широку національно-територіальну автономію України у складі Федеративної Російської Республіки. Що значать ці слова і який устрій означається ними? Автономія – грецьке слово, по-нашому б сказати само законність, се значить право жити по своїм законам, самим собі становити закони, а не жити по чужим законам і під чужою властю» [4, с. 157].

М. Грушевський пропонує, щоб з українських земель Російської держави була утворена одна національна українська територія. До неї мають увійти українські губернії (в цілому або більшою

частиною): Київська, Волинська, Подільська, Херсонська, Катеринославська, Чернігівська, Полтавська, Харківська, Таврійська і Кубанська. Від цих українських губерній необхідно відокремити території неукраїнські, наприклад, деякі повіти Чернігівської губернії, Кубані. Натомість М. Грушевський пропонує приєднати до України деякі українські повіти сусідніх губерній: «Хотинський та Акерманський Бессарабської, східні частини Холмської, полудневі окрайці губерній Гродненської, Мінської, Курської, західні часті Воронежчини, Донщини, Чорноморської і Ставропольської губерній» [4, с. 141]. Таким чином, за переконанням М. Грушевського, утвориться територія, де українці становлять більшість.

М. Грушевський виступає за широке самоврядування територіальних громад, яке вирішуватиме всі головні питання на окремих територіях: «економічні, культурні, політичні, содержувати своє військо, розпоряджати своїми дорогами, своїми доходами, землями і всякими натуральними багатствами, мати свою адміністрацію і суд» [4, с. 142]. У компетенції центральної федеративної влади мають залишатися лише питання, які є спільними для всієї Російської держави: «вона має приймати постанови загального її представительства...» [4, с. 142]. М. Грушевський протягом всієї багаторічної науково-політичної діяльності залишався послідовним прихильником ідей федералізму, за якого українська держава має стати федерацією земель, сполученими штатами України. Не дивлячись на історичні непорозуміння в окремих регіонах, їх мають об'єднувати спільні завдання і спільні цілі. Після захоплення більшовиками влади у 1917 році М. Грушевський заявляв, що під своїм федералізмом вони приховують найгірший терористичний централізм.

Актуальним на сьогоднішній день є ідея М. Грушевського відстоювання широкого надання прав місцевим органам самоврядування, звільнення від втручання центрального керівництва та місцевих урядників. Він наводить приклади країн, котрі живуть «таким автономним життям», зокрема деякі колонії Англії (Канаду, Австралію, Нову Зеландію). На думку М. Грушевського, автономія може представлена не лише у вигляді регіонального самоуправління так і повної державності. Вчений наголошує, що, вивчаючи досвід інших цивілізованих країн, необхідно на практиці спиратися у першу чергу на власний історичний досвід, зберігати самобутність, традиції: «Не треба підганять нашого життя до котрого-небудь західно-європейського взірця, хоч би й німецького...» [3, с. 149].

У праці «Хто такі українці і чого вони хочуть» трактує свою прихильність до територіального націоналізму, даючи відповідь на риторичне питання «хто може вважатися українцем?». На переконання М. Грушевського, окрім тих, хто «зроду українець»

до них відноситься той, хто «щиро хоче бути з українцями і почуває себе їх однодумцем і товаришем, членом українського народу, бажає працювати для його добра. Якого б не був він роду, віри чи звання – се не важно» [4, с. 155].

Важливим є зауваження М. Грушевського про те, що народні маси цікавлять не лише питання національно-культурного характеру, а і економічного. Головне, що має зробити українська влада, це «поставити народ на твердий ґрунт, забезпечити йому силу, розвиток, добробут» [3, с. 160]. Вчений постійно відстоював ідею пріоритету інтересів народу, суспільства над інтересами держави.

Вчений дійшов висновку, що основою української нації є селянство, яке має твердий моральний світогляд, оригінальну культуру. Разом з тим М. Грушевський констатує також і негативні сторони народного характеру: брак свідомості, низький рівень освіти, культурного та політичного виховання, слабкість національного інстинкту, особливо у східних українців.

Перебуваючи в еміграції, М. Грушевський критично осмислював також чинники зовнішнього втручання в українські події, адже представників Центральної Ради в народі називали «німецькими запроданцями» [5, с. 198].

Отже, М. Грушевський розглядав можливість культурного і соціального розвитку українського народу у складі вільної демократичної Росії. Дати відповідь на риторичне питання «чи мала Росія хоч найменші перспективи на демократичність?» у 20-х рр. ХХ ст. було вельми складно.

Подібні ідеї широкої автономії у складі демократичної федеративної Росії відстоював і керівник першого уряду УНР, один із авторів чотирьох універсалів та інших конституційних і політичних документів Центральної Ради, натхненник усіх селянських, військових та робітничих з'їздів 1917 року людина великого творчого потенціалу, не позбавлена політичної амбітності Володимир Винниченко [6, с. 3].

Політичний і державний діяч є автором науково-публіцистичних творів «Про мораль пануючих і гноблених» (1911 р.); «Відродження нації» (1920 р.); «За яку Україну?» (1934 р.); «Заповіт борцям за визволення» (1949 р.); «Два спростовання» (1950 р.); «Слово за тобою, Сталіне!» (1950 р.).

Праця «Заповіт борцям за визволення», написана у 1949 році, буде опублікована в Україні лише у 1991 році. Проаналізувавши помилки національно-визвольних змагань 1917-1921 рр., автор дає поради майбутнім «борцям за визволення». По-перше – це обов'язкове здобуття власної державності. Так само як і М. Грушевський, В. Винниченко зазначає, що сили для здобуття свободи необхідно шукати у власному народові, а не у зовнішніх союзниках. Теоретик застерігає, що орієнтація на зовнішні сили «била нас всю

нашу давню і недавню історію, била і не навчила» [8, с. 17].

На його тверде переконання, щоб мати підтримку власного народу необхідно дбати про його соціальні інтереси, тобто національне повинне поступатися соціальному. В. Винниченко конкретизує, що стало пріоритетним для народу, який «самої України без «чогось іншого» не схотів і пішов за тими, які те «щось» обіцяли йому дати негайно (що вже потім дали, то було потім...). А що саме було те «щось»? Це було, – ще і ще раз згадаймо, – задоволення його економічних і соціальних інтересів... Тепер ми знову стоїмо перед тим самим питанням, і я так само, як у 1917-1919 рр., попереджаю і застерігаю: наша правда і наша сила на орієнтацію в нашому народові. Йому треба догоджати, йому треба обіцяти (і то щиро, чесно, всією душею!) всебічне задоволення його «святого егоїзму». І тоді буде порозуміння, оте злиття з ним, тоді всім своїм єством він буде за Україну...» [8, с. 107]. Головну причину поразки В. Винниченко вбачав у помилковій економічній політиці, яка була «соціально непослідовна, нерішуча, невиразна і несоціальна» [8, с. 15].

У «Заповіті» Винниченко згадує досвід Богдана Хмельницького у розбудові козацької держави: «Поки Хмельницький ... спирався на всебічні інтереси нації, поки голосно і вільно лунав клич «Україна без хлопа і пана», доти він мав перемоги над Польшею та над усіма зовнішніми силами. ... а коли вигнані польські пани почали замінятися панами українськими, вилупленими з козацьких полковників, – так колишній ентузіазм народу, який творив перемоги, почав опадати і Хмельницький почав мати поразки за поразками» [8, с. 13].

Особливо актуальною залишається політично-філософська теорія В. Винниченка *колектокрації* – системи всесторонньої гармонії між людьми, яка передбачає зміну моралі, психіки, побуту, родинних стосунків і навіть системи харчування. На глибоке переконання Винниченка, лише оновлена людина зможе змінити світ: «Вірю в тайну найбільшу, – в життя... Не горем, не стражданням, не клопатами буде виміряти вік людини, а днями її радості...» [7, с. 17].

Особливе місце у плеяді політиків-теоретиків державотворення посідає політичний діяч, політолог, дипломат В'ячеслав Липинський, чиї погляди ще за його життя були предметом різкої полеміки.

Теоретична спадщина В. Липинського охоплює понад 200 наукових праць. Найбільш знайомими є «Шляхта на Україні» (1909 р.), «Україна на переломі 1657-1659 рр. Замітки до історії українського державного будівництва в XVII-ім столітті» (1920 р.), «Листи до братів-хліборобів про ідею і організацію українського монархізму» (1919-1926 рр.), «Релігія і церква в історії України» (1925 р.), «Хам і Яфет» (1928 р.). Безцінним дже-

релознавчим матеріалом є також листи В. Липинського, опубліковані у Києві у 2003 р., які за своїм змістом фактично є політичними трактатами про модель побудови української незалежної держави [3].

В. Липинський не сприймав революційних подій, розпочатих у 1917 р., бо вони створювали хаос і ділили людей на два протилежних табори, що спонукало до кровопролиття. У своєму есе «Хам і Яфет» політолог писав: «Хам український і не розуміє повік не зрозуміє, що таке законність, загальність, що таке вірність і шляхетність в будові держави...» [11, с. 455] (Яфети у розумінні Липинського – це спадкоємці козацького «племені Яфетового», так у XVIII ст. називали себе козаки. «Хами», за твердженням В. Липинського, були грабіжниками і провокаторами, які дискредитували ідею Української держави.

В. Липинський вважав, що необмежена демократія є хаотичною у своїй організаційній основі і неодмінно підриває основи правопорядку в суспільстві. Причому державна влада, на його думку, при демократії фактично концентрується у руках багатіїв, які активно користуються послугами найманих професійних політиків із середовища інтелігенції.

Пояснюючи негативне ставлення до демократії, В. Липинський зазначав: «...не демократ я тому, що народовладний демократичний метод організації громадського життя, опертий на спекуляції найгіршими інстинктами мас, веде власне народ до загибелі» [12, с. 190]. На його думку, якщо верховна влада належить «всім», то політична ситуація, як підтверджує історичний досвід, завжди закінчується «стихийною тягою нашого народу до чужих монархій» [9, с. 417].

Слід зазначити, що критика В. Липинським демократії базувалась не на запереченні демократичних цінностей як таких, а передусім на переконанні щодо встановлення в Україні монархічного правління як попереднього та необхідного етапу на шляху консолідації суспільства та вироблення державницької традиції. Липинський посилався на досвід американської демократії де яскраво не проявляються негативні риси демократичного республіканського ладу тому, що правлячі кола опираються на стару монархічну консервативну традицію [13, с. 44].

Відстоюючи монархічні принципи, В. Липинський стверджував, що найвірніший шлях в українському державотворенні є традиційне Гетьманство є. Так, політичним ідеалом для українців могла б стати спадкова монархія на чолі з гетьманом як символом української національної ідеї. Враховуючи досвід українського державотворення козацько-гетьманської доби у XVII ст. за Богдана Хмельницького, В. Липинський стверджував, що держава не зможе стати міцною без сильної цен-

тральної, тобто Гетьманської влади. Аналізуючи історичний досвід спроб українського державотворення, переконливо доводить, що українцям потрібна не розперезана республіканська свобода, і не самодержавна диктатура, а монархія. Але саме така монархія, яка не знищує остаточно свободи і в той же час не допускає «завеликої» свободи. Тобто він виступав за конституційну монархію.

Реагуючи на критику інших теоретиків, які стверджували про незмінну любов українців до свободи, Липинський зауважував: «Історія вчить нас, що своєї завеликої республіканської свободи народ наш не хотів і завжди кидав своїх занадто «свободолюбивих» провідників та йшов за чужими монархіями. Але опинившись під царською чи більшовицькою нагайкою, він теж робив повстання, бо ці самодержавні монархії, або, інакше кажучи, диктатури, не те що обмежували, а зовсім нищили свободу...» [9, с. 417].

Важливим є трактування Липинським змісту націоналізму. Він наголошував, що націоналізм є двох типів: державотворчий і державно-руйнівний. До першого, державотворчого, він відносив націоналізм територіальний, а до другого – націоналізм «екстериторіальний і віросповідний». Для Липинського абсолютно неприйнятним був як український націоналізм (на його думку він підриває єдність багатонаціонального суспільства), так і будь-який інтернаціоналізм. Він вважав, що при формуванні національної держави необхідно спиратись не на етнічну, а на політичну націю. Причому для формування нації недостатньо лише одного бажання: «... нема нації, коли це хотіння і ідея єсть, але воно не реалізується в матеріальних формах держави» [15, с. 29]. Тобто, головною складовою існування нації Липинський вважав територію, «землю», бо без власної держави не може бути і української нації, є лише народ у його етнічному значенні.

Дискусійними залишаються думки Липинського щодо питання поневолених державних народів (генетично не пов'язаних з чужоземною владою) та недержавних народів. Українців, які не спроможні розбудити в собі прагнення до створення власної держави, В. Липинський вважав нацією недержавною. Адже саме недержавна нація сама закликає чужу владу на свою територію і не буде своєю власною державою аж до послаблення митрополії. А поневолена державна нація придушється іншою, сильнішою нацією. І якщо для поневоленої нації головним є підтримка зовнішніх союзників, то для нації недержавної, якою є українська, головною умовою існування є внутрішня консолідація [16, с. 103].

Одним із найважливіших пунктів своєї політичної програми В. Липинський вважав поняття територіального патріотизму, тобто любові до своєї землі і до всіх без винятку її мешканців. Він засу-

джував націоналізм, в основі якого лежить почуття спільності з людьми, наприклад, однієї віри, хоча і на чужій території. Подібні судження повністю співпадали з висновками і М. Грушевського про те, що як немає чистокровних американців, так немає і чистокровних українців а справжнім українцем є той, хто хоче, щоб Україна перестала бути колонією. Пророчими видались думки В. Липинського, які він виклав у листі до редактора «Українського Голосу» професора Д. Греголінського про те, що «одна – однісінька соборність у нас можлива – це соборність політична» [9, с. 424].

Найстабільнішою верствою суспільства В. Липинський вважав хліборобів (великих землевласників), які міцно пов'язані з певною територією. Саме прив'язаність до своєї рідної землі формує і підтримує національну свідомість. І тому, на думку В. Липинського, провідниками визвольного руху мають бути «організатори хліборобства, індустрії, військовики» [14, с. 179]. Саме їх Липинський відносив до національної аристократії.

Вже перебуваючи в еміграції у Відні він став учасником створення «Українського союзу хліборобів-державників», в основу якого покладена монархічна ідея в її національній формі – гетьманщині [17, с. 158]. «Ідея Українського Гетьманства – це ідея нового монархізму, нового аристократизму... Гетьманство – це символ єдності української нації і сили української держави...» – писав В. Липинський [10, с. 2].

Висновки. Не з усіма твердженнями мислителів можна погодитись. Вони належали своїй добі, яка є головним мірилом оцінки політичних діячів. Успадкувавши від своїх попередників ліберально-народницького напрямку української політичної думки переконаність у необхідності підтримки концепції автономії української демократичної соціалістичної державності в складі демократичної Росії., вони прагнули втілити свої ідеї в життя.

Для 20-х років ХХ століття, який характеризувався недостатньо високою національною свідомістю широких народних мас, ця концепція була найбільш оптимальною. Але послідовно дотримуючись демократичних принципів у вирішенні політичних і соціальних питань, вони програли більшовикам в їх підступній політиці, що і унеможливило подальше існування української держави. Але державотворчі концепції М. Грушевського, В. Винниченка, В. Липинського дають змогу набагато краще зрозуміти не лише минулий час, а й сучасну добу, в якій Україна знову перебуває «на переломі».

Критично переосмисливши їх політологічні погляди, необхідно вибрати з них те «цінне і тривке», що стане повчальним досвідом для успішного поступу в майбутнє і забезпечить від подальших помилок, які, як свідчить історія, є неминучими для тих, хто першими втілює в життя великі справи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Копиленко О. Чи допоможе нам рік 1917-й зрозуміти рік 1991-й. *Наука і суспільство*. 1991. №9. С. 20-21.
2. Прицак О. У століття народин М. Грушевського. Ідеї і люди визвольних змагань 1917-1923 рр. Нью-Йорк, 1968. С. 197-230.
3. Грушевський М. С. Хто такі українці і чого вони хочуть. К., 1993. 246 с.
4. Грушевський М. С. Якої ми хочемо автономії і федерації. Твори : у 50-и т. Т.4. Кн.1: Серія «Суспільно-політичні твори (доба Української Центральної ради березень 1917 – квітень 1918)». Львів : Світ, 2007. 432 с.
5. Лобай Д. Непереможна Україна: видання комітету українців Канади. Атака на історика Грушевського і його послідовників. Торонто, 1950. 239 с.
6. Жулинський М. Володимир Винниченко (1880-1951). *Літературна Україна*, 1989, 30 листопада. С. 3.
7. Винниченко В. Щоденник. 1911-1920. Едмонтон-Нью-Йорк, 1980. 254 с.
8. Винниченко В. Заповіт борцям за визволення. Видавниче товариство «Криниця» книголюбів України. К., 1991. 127 с.
9. Листування В. Липинського / Редактори Я.Пеленський, Р.Залуцький, Х. Пеленська та ін. Т.1. К. : Смолоскип, 2003. 960 с.
10. Босий В. В'ячеслав Липинський – ідеолог української трудової монархії. Торонто, 1951. 160 с.
11. Дашкевич Я. Постаті: Нариси про діячів історії, політики, культури. Львів : Львівське відділення ІУАД ім. М. С.Грушевського НААУ, 2007. 808 с.
12. Ситник П. К. Дербак А. П. Проблеми формування національної самосвідомості в Україні. Монографія. К. : НІСД, 2004. 226 с.
13. Потульніцький В. А. Політична доктрина В. Липинського. *Український історичний журнал*. 1992. №9. С. 37-45.
14. Слабошпицький М. «Я хочу, щоб була Україна...». *Київ*. 2011, №4-5. С. 176-186.
15. Краснодемська І. «Господь не даремно створив Україну, дав мені віру в Україну і я служитиму їй до скону...». *Українознавство*. 2012. №12. С. 27-32.
16. Ходань П., Гаврилюк С. *Проблема поневоленіх і недержавних народів у В'ячеслава Липинського*. Перші та другі читання пам'яті В. Липинського (Луцьк, 21-23 квітня 1994 та 27-28 квітня 1995 рр.) Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського Національної академії наук України, Львівське відділення. Луцьк-Львів, 1996. С. 103-105.
17. Дробот І. «Ніхто не збудує нам держави, коли самі її не збудуємо». *Пам'ять століть*. 2006. №2. С. 155-164.

REFERENCES:

1. Kopylenko, O. (1991) Will the year 1917 help us understand the year 1991. *Nauka i suspilstvo*, 9, 20-21 [in Ukrainian].
2. Pritsak, O. (1968) *In the 100th anniversary of the birth of M. Hrushevskyyi. Ideas and people of the liberation struggles of 1917-1923*. New York [in Ukrainian].
3. Hrushevskyyi, M.S. (1993). *Who are Ukrainians and what do they want*. Kyiv [in Ukrainian].

4. Hrushevskiy, M.S. (2007). *What autonomy and federation do we want*. (Vol. 4, Book 1: Series "Social and political works (era of the Ukrainian Central Council, March 1917 – April 1918). Lviv: Svit [in Ukrainian].
5. Lobai, D. (1950). *Invincible Ukraine: publication of the Committee of Ukrainians of Canada. An attack on the historian Hrushevskiy and his followers*. Toronto [in Ukrainian].
6. Zhulynskiy, M. (1989) Volodymyr Vynnychenko (1880-1951). *Literaturna Ukraina*, November, 30, 3 [in Ukrainian].
7. Vynnychenko, V. (1980). *Diary. 1911-1920*. Edmonton – New York [in Ukrainian].
8. Vynnychenko, V. (1991). *A testament to the liberation fighters*. Kyiv: Krynytsia [in Ukrainian].
9. Pelenskyi, Ya., Zalutskyi, R., Pelensla, Kh. (Eds.) (2003) *Correspondence of V. Lypynskiy* (Vol. 1). Kyiv: Smoloskyp [in Ukrainian].
10. Bosyi, V. (1951). *Viacheslav Lypynskiy – ideologist of the Ukrainian labour monarchy*. Toronto [in Ukrainian].
11. Dashkevych, Ya. (2007). *Figures: Essays on figures of history, politics, and culture*. Lviv: Lvivske viddilennia IUAD im. M.S. Hrushevskoho NAAU [in Ukrainian].
12. Sytnyk, P.K., Derbak, A.P. (2004). *Problems of formation of national self-awareness in Ukraine*. Monograph. Kyiv: NISD [in Ukrainian].
13. Potulnytskyi, V.A. (1992) Political doctrine of V. Lypynskiy. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*, 9, 37-45 [in Ukrainian].
14. Slaboshpytskyi, M. (2011). «I want Ukraine to exist ...». *Kyiv*, 4-5, 176-186 [in Ukrainian].
15. Krasnodemska, I. (2012). «The Lord did not create Ukraine in vain, gave me faith in Ukraine and I will serve it until the end...». *Ukrainoznavstvo*, 12, 27-32 [in Ukrainian].
16. Khodan, P., Havryliuk, S. (1996). The problem of enslaved and stateless peoples in Viacheslav Lypynskiy. *Pershi ta druhi chytannia pamiati V.Lypynskoho (Lutsk, 21-23 of April 1994, 27-28 of April 1995 (pp.103-105) – Lutsk-Lviv: nstitute of Ukrainian Archeography and Source Studies named after M. Hrushevsky of the National Academy of Sciences of Ukraine [in Ukrainian].*
17. Drobot, I. (2006). «No one will build a state for us if we do not build it ourselves». *Pamiat stolit*, 2, 155-164 [in Ukrainian].

Some aspects of the political views of M. Hrushevskiy, V. Vynnychenko, V. Lypynskiy regarding the concept of state formation in Ukraine

Demydenko Nadiia Mykhailivna

Candidate of Historical Sciences,
Senior Research Officer,
Professor at the Department
of Humanities
Sumy Branch of Kharkiv National
University of Internal Affairs
Myru str., 2, Sumy, Ukraine

The article analyzes M. Hrushevskiy's own theory and strategy for achieving state independence, which he substantiated in the publications "Where did Ukraine come from and what does it want", "What kind of autonomy and federation do we want", "Who are Ukrainians and what do they want", "Ukrainian independence and its historical necessity", and a series of articles entitled "Free Ukraine". Attention is focused on the fact that, advocating the autonomy of Ukraine as part of federal democratic Russia, he categorically opposed the colonial state as part of totalitarian Bolshevik Russia.

The political legacy of V. Vynnychenko is characterized, who, having analyzed the errors of state formation during the national liberation struggles of 1917-1921, provides specific advice to future "liberation fighters": mandatory acquisition of one's own statehood; achieving freedom through the support of one's own people, not external allies.

The ideological and theoretical scientific heritage of V. Lypynskiy and his proposals for the project of a sovereign and democratic Ukraine are analyzed. Special attention is paid to his theory of territorial nationalism.

Attention is focused on V. Lypynskiy's characteristics of two types of nationalism: state-building and state-destructive. To the first type, state-building, he attributed territorial nationalism, and to the second one – "extraterritorial and religious" nationalism. It is noted that Ukrainian nationalism (in his opinion, it undermines the unity of a multinational society) and any internationalism was absolutely unacceptable for V. Lypynskiy. It is emphasized that V. Lypynskiy warned that for the formation of a national state it is necessary to rely not on an ethnic, but on a political nation.

It is concluded that emphasized that the theoretical legacy of M. Hrushevskiy, V. Vynnychenko, and V. Lypynskiy, which can be considered their political testament, should become an instructive experience for successful progress into the future and protection from further mistakes, which, as history shows, are inevitable for those who are the first to implement great things.

Key words: *autonomy, federation, conservatism, liberalism, self-government, independence, territorial nationalism.*